

Poslední léta nebyla v naší historiografii právě chudá, pokud šlo o zřetel věnovaný osobě Jiřího z Poděbrad. Plné oficiálnosti nabyl pak tento zájem v souvislosti s oslavami mírových návrhů, které český král učinil před 500 léty. Jubilea a výročí nebývají ovšem vždy tou nejlepší příležitostí k tomu, aby bylo možno vskutku odpovědně vyhovět společenské objednávce, kterou přinášejí. Přesto však poděbradovské výročí toto pravidlo nepotvrzuje. Vedle řady opravdu jen příležitostných a žurnalistických prací tu byla naše věda obohacena i o výsledky trvalé hodnoty. V širším kontextu uveďme alespoň pokračování monumentálního Urbánkova Věku poděbradského — vyšlé ovšem ještě před jubileem — jakož i některé další práce, tak zejm. novou edici mírových návrhů, studie Mackovy, Mikulkovy aj. Tím spíše je ovšem třeba uvítat, že bohatá literární žeň, kterou jubileum s sebou přineslo, byla doplněna i sborníkem shrnujícím závěry mezinárodního sympozia, které pod označením „Cultus pacis 1464—1964“ se konalo ve dnech 28. září až 1. října 1964 v Praze a v Poděbradech a jímž dotčené oslavy vyvrcholily.

Sborník má tedy v první řadě dokumentární hodnotu, neboť jde v podstatě o publikaci sympoziálního protokolu, která obsahuje všechny referáty na sympoziu pronesené, jakož i některé další materiály. Svým obsahem podává sborník zdařilý obraz o průběhu tohoto vědeckého zasedání a bude jistě úspěšně sloužit trvalé informaci o něm, a to jak pro naše domácí, tak zahraniční zájemce.

Jak to nese s sebou již mezinárodní ráz příspěvků ve sborníku otištěných, je jejich tematická paleta poměrně různorodá. Většina referátů zařazuje události vycházející z našeho domácího vývoje do obecných mezinárodněpolitických a ideových souvislostí a dává tomuto způsobu traktování očividně přednost před detailní analýzou faktů. Tento pohled zvenčí přes daleké obzory není ovšem nedostatkem, spíše naopak; zvláště český čtenář tu může nalézt mnohý podnět k dalším úvahám.

Příspěvky jsou ve sborníku publikovány v podstatě v tom pořadí, v jakém byly na sympoziu předneseny. Svým věcným zaměřením se ovšem rozpadají do několika samostatných okruhů, z nichž na prvním místě je třeba jmenovat referáty orientované k obecné problematice husitského revolučního hnutí a poměru poděbradovské epochy k němu. Platí to jmenovitě o souhrnných referátech Fr. Kavky a R. Kalivody, z nichž první byl věnován poměru husitských Čech k mírovým návrhům, druhý pak poměru poděbradovského období k husitskému dědictví. Do tohoto širšího obecného rámce náleží i souborný příspěvek mnichovského Ferd. Seibta, vyznačující se pozoruhodným úsilím vypořádat se samostatně s výsledky československé marxistické husitologie. Do určité míry patří sem i zajímavá stať sovětské historičky L. P. Laptevy, hodnotící názory starší ruské (předrevoluční) historiografie na tyto otázky.

Z ovzduší politických dějin, jež bezprostředně podmiňovaly vznik mírových návrhů, čerpá, pokud jde o poměr polské politiky k Jiřího návrhům, příspěvek vratislavského Rom. Hecka, známého svými pracemi o těchto otázkách již z dřívějších let. V této souvislosti přichází pak ve sborníku i jméno, které v historii mezinárodních styků čs. historické vědy náleží jistě k nejznámějším:

Victor L. Tapié se tu ve svém příspěvku zabývá podílem francouzské politiky na mírových jednáních českého krále, který — jak známo — byl zvláště významný. S politováním je třeba konstatovat, že tyto dílčí studie nemohly být doplněny (srov. o tom i v závěrečném slově V. Vaněčka) i o samostatný zřetel k soudobé uherské a benátské politice, tedy o osvětlení činitelů, které pro pozadí Jiřího projektů nebyly rovněž bez významu. Jakýsi širší rámec těmto příspěvkům dává pak referát amerického badatele F. G. Heymanna o politických dějinách Evropy v polovině 15. století.

Poměrně nejpočetnější a i obsahem nejvýraznější složku tvoří ve sborníku referáty obracející pozornost k vlastnímu právněhistorickému rozboru mírových návrhů a k jejich zasazení do širokých souvislostí evropského ideového vývoje. V prvním směru je třeba jmenovat především obsažný příspěvek V. Vaněčka, který v něm shrnul výsledky svých dřívějších referátů a studií o mírových projektech, doplněné některými dalšími aspekty, mimo jiné např. odkazem na souvislosti mezi mírovými návrhy a tak řečeným landfrídním hnutím. V druhém směru nabízí pak sborník zvláště bohatý výběr, který zahajuje svým referátem o politicko-sociálních složkách mírového návrhu R. Bierzanek z Lódže. Daleké souvislosti vycházející až od Defensora pacis Marsilia z Padovy tu pak nastiňuje české veřejnosti rovněž dobře známý německý badatel Ed. Winter. Do této oblasti zasahuje i obecně pojatý příspěvek budapeštského Ti. Kardose o idejích humanismu a všeobecného míru, jakož i srovnání, které činí mezi projekty, jež Jiřího plánům předcházely nebo naopak na ně časově navazovaly, M. Horvat ze Záhřebu. Obráceným postupem — tedy nikoliv z širokých obecných aspektů, ale z obsahu návrhu samotného a z rozmanitých mínění, která v souvislosti s jeho hodnocením byla vyslovena — jde za svým cílem podnětně a zajímavě Fr. Šmahel. Nejrůznější směry, jež tyto referáty sledují, doplňuje pak svým způsobem i literárněvědný příspěvek jiného známého berlínského badatele J. Irmschera o zpodobnění Jiřího postavy v německé historické písni.

V jistém smyslu zvláště pozoruhodnou složku ve sborníku tvoří příspěvky představitelů soudobé vědy mezinárodního práva; zvláště pozoruhodnou proto, poněvadž to byla právě věda mezinárodního práva, které je třeba v první řadě děkovat za to, že na mírové návrhy českého krále byla obrácena pozornost, nemluvě již o tom, že jsou to internacionalisté, kteří dodnes náležejí k nejhorlivějším propagátorům popularity mírových projektů. Proto s uspokojením je možno kvitovat okolnost, že k sympoziu a tedy i do sborníku přispěli dva významní z představitelů tohoto odvětví právní vědy, totiž sovětský internacionalista V. M. Koreckij a pražský profesor Outrata.

Tato bohatá tematika je pak doplněna příspěvkem J. Kejře, který podává přehled rukopisů, v nichž se mírové návrhy dochovaly, jakož i přehled edic a překladů Jiřího projektu. Z diskusní části sympozia je ve sborníku publikován příspěvek A. Blaschky (Lipsko) o zajímavém chronogrammu, který informaci o letopočtu Jiřího smrti spojuje se vzpomínkou na jeho mírové úsilí.

Sborník „Cultus pacis“ zachycuje nejen průběh vědeckého sympozia, nýbrž shrnuje nepochybně i výsledky určité etapy v bádání o mírových projektech českého krále. Na takto získaném základě bude tedy možno ještě dále rozšiřovat historické poznání o této významné události českých i světových dějin. Autentická publikace sympoziálních materiálů je v tomto ohledu — jak třeba znovu zdůrazniti — skutečným přínosem, neboť z ní vzejdou i nové podněty

a nová výměna názorů. Skutečnost, že symposium vyznělo především ve snaze začlenit mírové návrhy českého krále do celkového ideového a politického profilu doby, ve které vznikaly, je třeba zaznamenat i proto, že hodnocení Jiřího návrhů, sledovaných dosud v literatuře převážně z hledisek institucionálního rozboru, se tím dostalo na novou a bezpochyby i vyšší úroveň.

I když nebývá zvykem obracet pozornost v odborných posudcích k estetické stránce publikace, je to přece jen v daném případě podle recenzentova názoru nezbytné. Sborník svoji pěknou knižně výtvarnou úpravou chce nepochybně náležet k tak řečeným krásným knihám. Zdá se, že tato snaha nevyznívá opravdu naplano a je proto možno zajisté vyslovit i přesvědčení, že sborník *Cultus pacis* bude v zahraničí propagovat i dobrou úroveň české polygrafické práce.

V. Urfus

János Beér — Andor Csizmadia Naše dejiny vo svetle právnej tvorby; z našich kardinálnych zákonov r. 1001—1949

(*Történelmünk a jogalkotás tükrében: sarkalatos honi törvényeinkből 1001—1949, Budapest 1966*)

Zaujímavá 745 stránková popularizačná publikácia neb. prof. J. Beéra, popredného maďarského štátoprávnicka a prof. A. Csizmadia, právneho historika na univerzite v Pécsi sa zakladá na pozoruhodnej myšlienke: Na podklade vhodne vybraného textu zákonov podáva sa prehľad spoločenských, štátnych a právnych pomerov Uhorska poč. Maďarska od vzniku feudálneho štátu až do ústavy ľudovej republiky. Pri výbere sa zamerali autori na zákony, ktoré obsahovali najmä ustanovenia štátoprávneho významu, ktoré odzrkadľovali vývoj uhorského feudálneho a kapitalistického štátu, ktoré vytvárali koncepciu „tisícročnej ústavy“ Uhorska. Osobitne vyzdvihujú však na ich čas pokrokové ústavné návrhy, elaboráty jakobínov, reformného obdobia, republiky rád. Historický význam jednotlivých zákonov, súvislosť štátnych a právnych inštitútov vysvetľujú autori v obširnejšom úvode jednotlivých kapitol, ktorými rozdeľujú látku na tyto úseky: rano feudálny štát 11. a 12. st.; feudálny štát do r. 1526; feudálny štát 1526—1848; buržoázny štát 1848—1918; buržoázno-demokratická revolúcia 1918/1919; štát a právo Republiky rád 1919; kontra-revolučný maďarský štát 1919—1944; od oslobodenia do ústavy 1945—1949. V prílohe zverejňujú autori zaujímavé ústavné návrhy Hajnóczyho (1790), Martinovicsa (1793), Berzeviczyho (1809), Táncsicsa (1848, 1849) a Kossutha (1851), ktoré sa síce neuskutočnili, ale osvetľujú názory opozičných pokrokových skupín v dejinách Uhorska.

Pozoruhodné sú prehľadné tabuľky o hospodárskom vývoji, o vývoji legislatívy, ústrednej a vidieckej správy, súdnictva, vojska, financií, školstva vo svetle právnej tvorby. Ďalej originálny prehľad vývoja jednotlivých spoločenských činností od legislatívy, školstva, zdravotníctva, športu atď. po sociálne služby a od finančnej správy, baníctva, priemyslu, dopravy, poľnohospodárstva, cestovného ruchu atď., až po roľnícke družstvá, čo sa týka ich vzniku, osamostatnenia sa, inštitucionalizácie, v r. 1001—1965. Nejedná sa teda o učebnú pomôcku, o zbierku právnych prameňov, ale o publikáciu určenú pre širšiu verejnosť; o publikáciu, ktorá má čitateľom ukázať, že zákonodarstvo slúžilo vždy panujúcim triedam, že výsady panujúcich tried boli v rozpore